

ابن فارض و عمادالدین نسیمی در آینه نقد روانشناسی

روان‌تحلیل‌گری کهن‌الگوهای "سایه"، "آنیما" و "خود" و واکاوی
و تطبیق تأثیر آنها بر زندگی روانی و فرآیند فردانیت این شاعران

ترجمنده: دکتر علی احمدزاده

نثر مرزنگی

بایز ۱۳۹۷

سرشناسه	: احمدزاده جان آقا، علی؛ ۱۳۶۵
عنوان و نام پدیدآور	: ابن فارض و عمادالدین نسیمی در آینه نقد روانشناسی: روان تحلیل - گری کهن الگوهای (سایه)، (آنیما) و (خود) و واکاوی و تطبیق ... / تألیف احمدزاده جان آقا، علی
مشخصات نشر	: تبریز، عصرزندگی، ۱۳۹۷ = ۲۰۱۸ م.
مشخصات فیزیکی	: ج، ۲۰۶ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۰۸۸-۸۴-۴
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابخانه
موضوع	: ابن فارض، عمر بن علی، ۵۷۶-۶۳۲ ق. -- نقد و تفسیر
موضوع	: نسیمی، سید دادا بن، ۷۷۱-۸۲۰ ق. -- نقد و تفسیر
موضوع	: شاعران عرب -- قرن ۷ ق. -- نقد و تفسیر
موضوع	: Poets, Arab -- 13 th century -- Criticism and interpretation
موضوع	: شاعران ایرانی -- قرن ۸ ق. -- نقد و تفسیر
موضوع	: Poets, Iranian -- 14 th century -- Criticism and interpretation
رده بندی دیویی	: ۸۹۲ / ۸۱۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۴۱۳۹۳۵

عنوان: ابن‌فارض و عمادالدین نسیمی در آیین نقد روانشناسی

مؤلف: دکتر علی احمدزاده

طراح جلد: ابوالفضل شهامت

نوبت چاپ: یکم، ۱۳۹۷، ۱۰۰۰ نسخه

مونتاز و صفحه‌بندی: آذین

چاپ: آذین

ناشر: عصر زندگی

قیمت: ۲۲۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۰۸۸-۱۴-۴

(ISBN : 978-600-8088-84-4)

تلفن پخش: ۰۰۹۹ ۲۴۹۹ / ۰۹۱۰ ۴۹۷ ۸۰۶۳

www.azbooks.ir

سایت:

همه‌ی مسئولیت‌های مطالب کتاب برعهده‌ی مؤلف/ مترجم است.

مقدمه

جستارهایی که به صورت تطبیقی و غیر تطبیقی در حوزه ادب عرفانی شکل گرفته است، بیشتر مبتنی بر رویکرد ادبی می‌باشد و نگاه روانشناختی به ماهیت شعر عرفانی و زمینه‌های روانی تجاربی که شاعر در ضمن سیروسلوک بدان دست یافته، چندان مورد توجه نبوده است.

با توجه به مضامین مشترک جهان شمول در شعر عرفانی، می‌توان پی برد که این نوع ادبیات، در تاورد روان جمعی شاعر به شمار می‌رود و از اندیشه‌ها و تصاویری برخوردار است که فراتر از قلمرو خودآگاه محدود او بوده و ترجمان حوزه ناخودآگاه جمعی‌اش می‌باشد.

این تصاویر جمعی یا کهن‌الگوها در تبیین علل رفتار، احساس و اندیشه‌های فرافردی نوع بشر و نیز نقد آثار ادبی، یافته‌های مهمی در اختیار می‌نهد.

کهن‌الگو (Archetype)، یک نوع «استعداد اندیشه و توانایی ادراک است که با ورود به حوزه خودآگاه ذهن، از خود واکنش نشان می‌دهد. از آنجا که کهن‌الگو از عمیق‌ترین و باستانی‌ترین لایه روان یعنی ضمیر ناخودآگاه جمعی سرچشمه می‌گیرد، در گونه انسان یکسان بوده و از این جهت در روایاها، متون ادبی، آثار هنری، کیمیاگری و... ملل مختلف تکرار و بازتولید می‌شود.

کهن‌الگوهای «سایه»، «آنیما» و «خود» در رفتار انسان تأثیر خاصی دارند و از آنجا که بیانگر تمامیت (Wholeness)، رشد، خودشکوفایی و تفرد (Individuation) هستند، با عنوان «کهن‌الگوهای رشد» یاد می‌شوند و در ادبیات نیز بسامد بالایی دارند.

با توجه به این موارد، شعر عرفانی را می‌توان بر اساس مفاهیم مکتب روانشناسی تحلیلی (Analytical psychology) "کارل گوستاو یونگ" (Carl Gustav Jung) که روان-کاوی را برخلاف مکتب روانکاوی (Psychoanalysis) "زیگموند فروید" (Zigmund

Freud)، فقط در «ناخودآگاه شخصی» محدود نمی‌کند و علل برخی رفتارها و اندیشه‌های انسان را در تجربه تاریخی گونه انسان جستجو می‌نماید، بررسی نمود.

بر این اساس، می‌توان در ادبیات و به ویژه در جستارهای تطبیقی، پیوند بینارشته‌ای میان ادبیات عرفانی و روانشناسی تحلیلی را مستحکم‌تر نمود و از یافته‌های دانش روانشناختی مکتب یونگ برای استخراج مدل‌های روان‌درمانی ارائه شده از جانب عارفان بزرگ و نیز شناسایی تجارب ناب‌شان در راستای متعالی کردن شخصیت، استفاده وافر نمود و یازده‌ها و خود درمانی‌های ارزشمند آنها را که از مدت‌ها قبل از تولد دانش روانکاوی، امتحان و تجربه شده، در قالب نگرش تازه و درس‌های روانشناختی معرفی و تحلیل کرد.

در این جستار، نگارنده با رویکرد روانشناسی یونگی به اشعار عرفانی ابن‌فارض (ف ۶۳۲ هـ. ق.) و عمادالدین نسیمی (ف ۸۳۷ هـ. ق.)، مهم‌ترین مضامین شعری آنها را که بر محور کهن‌الگوهای رشد «سایه»، «آنیما» و «خود» در گردش است، به گونه تطبیقی به بوته نقد روانکاوانه کشیده و با بررسی جوانب مختلف زندگی‌شان، اندیشه‌ها، تجارب عرفانی و مسیر رشد شخصیتی و فراز و فرودهای آن را بیان نموده است. در ضمن تحلیل، بسترهای روانشناختی بسیاری از مضامین شاعران ده شاعر نیز مشخص می‌گردد و بدین‌گونه، شناخت و درک شفاف و جامع‌تری از این شاعران و شعرشان به دست می‌آید.

فهرست مطالب

۱	فصل اول: زندگی‌نامه
۳	زندگانی ابن‌فارض
۵	زندگانی عمادالدین نسیمی
۱۱	فصل دوم: مفاهیم نظری
۱۳	مروری بر مکتب روان تحلیل‌گری یونگ
۱۷	ساختارهای شخصیت
۱۷	خودآگاه
۱۸	ناخودآگاه
۱۹	ناخودآگاه فردی
۲۰	ناخودآگاه جمعی
۲۱	کهن‌الگو
۲۳	کارکرد جبرانی کهن‌الگو
۲۴	کارکرد غایت‌مندی کهن‌الگو
۲۶	کهن‌الگوهای رشد
۲۶	کهن‌الگوی سایه
۲۸	کهن‌الگوی آنیما

۲۹	کهن‌الگوی خود
۳۱	فردیت
۳۳	فردانیت و خودآگاهی
۳۴	توانمندی‌های انگاره‌های رشد
۳۴	ارزش‌های شناخت کهن‌الگوی سایه
۳۶	توانمندی‌های کهن‌الگوی آنیما
۳۷	توانمندی‌های انگاره خود
۳۸	خویش‌شن
۴۱	الوهیت خویش‌شن
۴۳	فصل سوم: تحلیل و تطبیق
۴۵	پیوند مکتب روان‌شناسی یونگ با ادبیات عرفانی
۴۶	نمادشناسی اشعار ابن‌فارض و نسیمی با توجه به کارکرد نماد در مکتب روان‌تحلیل‌گری
۴۷	نمادها و نموده‌های شعر ابن‌فارض و نسیمی بستر ظهور انگاره‌ها
۴۸	بروز نموده‌های ازلی در قالب رنگ و بوی تجربیات این شاعران و روح زمانه آنها
۵۰	نمادها و نموده‌های شعر، نمایشگرهای تجارب بیان‌نشده‌ی روان هر دو شاعر
۵۲	نگاه آینده‌نگر، غایت‌مند و کلان به نموده‌های ازلی شعر ابن‌فارض و نسیمی
۵۳	شناسایی مصداق‌های کهن‌الگوهای رشد و تحلیل آن
۵۳	نمود کهن‌الگوی سایه در اشعار ابن‌فارض

- ۵۴ نمود کهن‌الگوی سایه در اشعار نسیمی
- ۵۷ نمود کهن‌الگوی آنیما در اشعار ابن‌فارض
- ۷۲ نمود کهن‌الگوی آنیما در اشعار نسیمی
- ۸۴ نمود کهن‌الگوی خود در اشعار ابن‌فارض
- ۹۴ نمود کهن‌الگوی خود در اشعار نسیمی
- ۱۰۱ تاثیر کهن‌الگوها بر شخصیت ابن‌فارض و نسیمی (آسیب‌شناسی و تکنیک تحلیل)
- ۱۰۱ فرافکنی کهن‌الگوهای رشد
- ۱۰۴ ضرورت وجود متناظر عینی برای فرافکنش مفهوم ذهنی
- ۱۰۶ فرافکنی و تاراج ارزش‌ها و توانمندی‌های ذاتی انسان
- ۱۰۷ فرافکنی سایه و غفلت از جنبه‌های رشد نیافته شخصیت
- ۱۰۸ تطبیق
- ۱۱۱ فرافکنی آنیما و تهی کردن شخصیت مردانه از استعداد‌های زنانه
- ۱۱۳ تاثیر جامعه در شدت بخشیدن به سرکوب ارزش‌های زنانه
- ۱۱۵ جبران و انتقام‌گیری در نتیجه فرافکنی و سرکوب
- ۱۱۷ تطبیق
- ۱۱۸ فرافکنی ارزش کهن‌الگوی خود و بیگانه شدن از کل شخصیت
- ۱۲۱ جنبه جبرانی سرنمون خود

۱۲۵	تطبیق
۱۲۸	همانندسازی ابن‌فارض و نسیمی با کهن‌الگوی خود
۱۲۹	همانندسازی در اشعار ابن‌فارض
۱۳۱	همانندسازی در اشعار نسیمی
۱۳۳	تورم روانی در نتیجه همانستگی با کهن‌الگوی خود
۱۳۵	تورم روانی در اشعار ابن‌فارض
۱۳۵	تورم روانی در اشعار نسیمی
۱۳۹	تطبیق
۱۴۱	فردانیت و شناخت کهن‌الگوهای رشد
۱۴۳	فردیت سایه و متعالی کردن جنبه‌های رشد نیافته شخصیت (خودسازی)
۱۴۳	فردیت سایه در اشعار ابن‌فارض
۱۵۱	فردیت سایه در اشعار نسیمی
۱۵۵	تطبیق
۱۵۸	فردیت آنیما و تکمیل کمبودهای شخصیت مردانه با نقاط قوت زنانه
۱۵۸	فردیت آنیما در اشعار ابن‌فارض
۱۶۴	فردیت آنیما در اشعار نسیمی
۱۶۷	تطبیق
۱۷۰	فردیت کهن‌الگوی خود و بازیابی شخصیت کلی و اتصال به «خویشتن»

۱۷۱	فردیت کهن‌الگوی خود در اشعار ابن‌فارض
۱۷۹	فردیت کهن‌الگوی خود در اشعار نسیمی
۱۸۵	تطبیق
۱۸۹	خویشتن و درک تجارب الوهیت
۱۹۰	تجارب الوهیت در شعر ابن‌فارض
۱۹۲	تجارب الوهیت در شعر نسیمی
۱۹۶	مذهبت‌های تجربه‌الوحدت
۱۹۹	تطبیق کلی
۲۰۷	منابع